

Biografie Theo van Gogh

Bekend, en toch zo huiveringwekkend

Zelden lees je een biografie die van begin tot eind spannend is. Jaap Cohen heeft zo'n boek weten te schrijven, met zijn verhaal over Theo van Gogh. Met zijn pakkende schrijfwijze geeft hij zelfs de dingen die we al wel zo'n beetje over Van Gogh wisten een lading die je bijna de adem ontnemt.

Hans Renders
AMSTERDAM

De familie Van Gogh plaatste ook in 2023 op 2 november een advertentie in *Het Parool* om de lezer eraan te herinneren dat Theo van Gogh op die dag in 2004 vermoord is. En Jaap Cohen publiceert nu zijn biografie.

Theo van Gogh was als kind een druktemaker die van voetbal hield. Cohen citeert een opmerking van zijn schooljuf in Wassenaar: 'Theo heeft een enorm minderwaardigheidscomplex, dat hij probeert te verbergen door flink te doen.' Misschien was dat waar, maar tegelijkertijd speelde hij vanaf zijn tiende jaar elke dag *Het Parool*. Zo stuitte hij op de oproep om een sportverslag te schrijven, en hij stuurde iets op. Op 1 juni 1972 verscheen de eerste vermelding, met foto, van Theo van Gogh in deze krant.

Vader en moeder Van Gogh waren ruimdenkende mensen, maar het gedrag van Theo, toen al met veel drank en sigaretten, werd met name zijn moeder te veel. "Ik wil jou doordeweeks niet meer zien," zei ze. Hij kwam in Amsterdam terecht, samen met vriend en latere acteur

Thom Hoffman, op een aftandse woonboot. Geld verdienen deed Van Gogh als schoonmaker in de Heineken Brouwerij. Hij roerde zich in kringen die zich tegen de aanleg van de metro verzetten.

Een vriend van hem kocht in 1976 een 8mm-filmcamera. Van Gogh vond het prachtig en schreef zijn eerste filmscript, *Reuma bloedkan-ker d'attaq*: een voortkabbelend antidrama voor positieve mensen, met naar eigen zeggen 'een compacte titel, soepel in 't gehoor, makkelijk in de mond'. Veel van zijn eerste filmpjes werden later door een boze vriendin in de Brouwersgracht gegooid.

Omgang met vrouwen

Van Gogh meldde zich aan bij de filmacademie. Hij werd afgewezen, maar kreeg ook het advies met een psychiater te gaan praten. Toen besloot hij nooit meer met zich te laten sollen. Dat heeft menigeen gemerkt. Thom Hoffman werd een vijand. Een beetje jaloezie zat daar waarschijnlijk wel bij. Hoffmann was de hoofdrolspeler in Theo's film *Luger*, en werd daarna beroemd. Uiteindelijk beschouwde Van Gogh bijna iedereen uit de filmwereld als vijand.

Zijn omgang met vrouwen is een verhaal apart. Jaap Cohen heeft veel vriendinnen opge-

spoord. Wie dacht dat het privéleven van Van Gogh wel zo'n beetje bekend was, heeft het mis. Van Gogh had talloze korte en lange relaties, daar zaten ook invalide vrouwen tussen. Een van hen schreef hem: 'Liefste, Je bent de eerste die het kwetsbare meisje weet te bereiken en haar ook ziet'.

Van Gogh werd als columnist beroemder dan als regisseur. Of hij nu schreef voor *Het Parool*, *Panorama*, *Nieuwe Revu*, *Propria Cures* of *Metro*, altijd ontstond herrie. De meest aandachttrekkende kwestie was een pamflet tegen Leon de Winter dat hij schreef in een door hem zelf opgericht tijdschrift. Van Gogh verweet De Winter zijn Joodse achtergrond te gebruiken om zijn werk aan de man te brengen.

Antisemiet of provocateur

Het pamflet werd uitgedeeld bij de première van Van Goghs film *Een dagje naar het strand*. Er stonden grove holocaustgrappen in en zoals verwacht brak er een rel van jewelste uit. Alle columnisten van Nederland bogen zich over de vraag of Van Gogh een antisemiet was of gewoon een provocateur. Hugo Brandt Corstius vond Theo een 'eeuwige antisemiet' die werd omringd door 'een stelletje zakken die hem heimelijk bewonderen om wat hij durft'. Dat de Joodse Renate Rubinstein, de grande dame van *Vrij Nederland*, wier vader in Auschwitz was vermoord, zich vierkant achter van Gogh schaarde, was van groot belang voor hem. Zij beschouwde Theo niet als antisemiet.

Een bezoek aan de Kleine Komedie in 1987 bracht Van Gogh tot een nieuw stokpaardje. De cabaretiers Erik van Muiswinkel en Justus van Oel zongen een spotlied op de islam. Niemand schonk bijzondere aandacht aan dit ironische *Allahlid*, behalve Theo van Gogh. Na bedreigingen aan de islamkritische schrijver Salman Rushdie schreef hij in een column: 'Ik ben opgevoed met het gebod dat je respect moet hebben voor andermans cultuur, maar als diezelfde cultuur mij en de mijnen ziet als ongelovige honden die bij voorkeur met het kromzwaard moeten worden afgeslacht, vergaat mij de glimlach om zoveel achterlijkheid snel.'

Geboorte van zijn zoon

Van Gogh had ook een zachte kant, zeker nadat hij in 1991 met Heleen Hartmans zijn zoon Lieuwe had gekregen. Theo werd een vader die er alles aan deed het zijn zoonje naar de zin te maken, ook toen Hartmans hem kort daarna verliet omdat ze een relatie kreeg met haar medeacteur in Van Goghs film *Vals licht*. Van Gogh moest voor de montage nog drie maanden lang tegen de nieuwe geliefde van Hartmans aankijken.

→ Toen Van Gogh zich bij de filmacademie meldde, werd hij afgewezen. Wel kreeg hij het advies met een psychiater te gaan praten.

FOTO ANP

BIOGRAFIE
JAAP COHEN
DE BOLLE GOGH
Querido
€34,90, 686 blz.

Aan een vriendin schrijft Van Gogh: 'Ik zal sterven op straat, hoewel zulks oncomfortabel is'

Jaap Cohen meet de onredelijke aanvallen met absurde scheldpartijen van Van Gogh breed uit, maar heeft tegelijkertijd oog voor het zelfs voor Van Goghs vrienden verborgen warme samenzijn met zijn familie in Wassenaar. Ook deelt Cohen adembenemende citaten uit de vele door hem achterhaalde brieven. Aan een Australische vriendin: 'Ik zal sterven op straat, hoewel zulks oncomfortabel is.'

Zelden lees je een biografie die van begin tot eind spannend is. Wat daarbij helpt is dat Cohen steeds vanuit een surplus schrijft, een overvloed aan documentatie en de 150 mensen die hij kon interviewen. Met zijn aantrekkelijke schrijfwijze kan hij zelfs de dingen die we al zo ongeveer wisten een lading geven die je bijna de adem ontnemt. Iedereen kent het verhaal, en toch is het huiveringwekkend te lezen hoe Van Gogh op 2 november 2004 op de Linnaeusstraat door Mohammed Bouyeri werd afgeslacht.

Na 20 jaar hoeft de 'Familie Van Gogh' geen advertentie meer in de krant zetten om ons eraan te herinneren dat Theo van Gogh op 2 november 2004 vermoord is. Daarvoor hebben we nu de schitterende biografie van Jaap Cohen.